22/02/2019

Η Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά

/ Ιερές Μονές

Η Ιερά, Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά, βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της οροσειράς του Τροόδους κοντά στην κορυφή Κιόνια (1423 μ), σε υψόμετρο 870 μέτρων. Είναι κτισμένη σε μια όμορφη, κατάφυτη από πεύκα βουνοπλαγιά, που καταλήγει στον χείμαρρο Πεδιαίο. Ονομάζεται βασιλική γιατί κτίσθηκε με βασιλική βοήθεια, και σταυροπηγιακή, γιατί κατέστη εκκλησιαστικά αυτοδιοίκητη, πράγμα το οποίο συμβολίζεται με την τοποθέτηση σταυρού στα θεμέλιά της. Η Μονή είναι αφιερωμένη στην Παναγία και πανηγυρίζει στα Εισόδια της Θεοτόκου στις 21 Νοεμβρίου.

Σύμφωνα με μια προφορική παράδοση, κατά τον καιρό της Εικονομαχίας (716-843 μ.Χ.) ένας ασκητής έφερε στην Κύπρο από την Κωνσταντινούπολη την εικόνα της

Παναγίας της Αγιοσορίτισσας, και εγκαταστάθηκε σε μια σπηλιά στην τοποθεσία που βρίσκεται σήμερα το μοναστήρι. Αυτή η εικόνα θεωρείται μία από τις 70 εικόνες της Παναγίας που αγιογράφησε ο απόστολος Λουκάς και τον τότε καιρό βρισκόταν πάνω από την Αγία Σορό, δηλαδή την αγία Εσθήτα (φόρεμα) και την αγία Ζώνη της Θεοτόκου, στον ναό της Παναγίας στις Βλαχέρνες. Αυτό ενισχύεται από την επιγραφή «Αγιοσορίτισσα» πάνω στην εικόνα, η οποία μεταλλάχθηκε αργότερα σε «Μαχαιριώτισσα». Μετά την κοίμηση του ασκητού η εικόνα ξεχάστηκε και βάτοι κάλυψαν την είσοδο της σπηλιάς μέχρι τον 12ο αιώνα, όταν η Παναγία με θαυματουργικό τρόπο έδωσε ένα μαχαίρι στους οσίους ασκητές Νεόφυτο και Ιγνάτιο, για να κόψουν τους βάτους και έτσι να βρούν την εικόνα.

Όταν ο όσιος Νεόφυτος κοιμήθηκε, κοντά στον Ιγνάτιο προσήλθε ένας άλλος γηραιός μοναχός, ο Προκόπιος. Οι δύο αυτοί πατέρες αποφάσισαν, όταν η αδελφότητα έγινε πολυπληθής, να ανεγείρουν μοναστήρι, το οποίο θα λειτουργούσε σύμφωνα με το κοινοβιακό πρότυπο που ακολουθούσαν τα μεγάλα μοναστικά κέντρα της εποχής. Για τον λόγο αυτό μετέβησαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου συνάντησαν τον αυτοκράτορα Μανουήλ Κομνηνό (1143-1180 μ.Χ.) και του εξέθεσαν την επιθυμία τους. Ο φιλόχριστος αυτοκράτορας όχι μόνο τους χορήγησε τα απαραίτητα χρήματα, αλλά επίσης δώρησε στο νέο μοναστήρι το όρος στο οποίο θα ανεγειρόταν μαζί με την γύρω περιοχή, έδωσε σ’ αυτό το Σταυροπήγιο και το προνόμιο να είναι η Μονή ελεύθερη και αφορολόγητη τόσο από το δημόσιο όσο και από ιδιώτες. Αυτά τα προνόμια αργότερα κατοχυρώθηκαν και από τους αυτοκράτορες Ισαάκιο και Αλέξιο της δυναστείας των Αγγέλων.

Ο Άγιος Ιγνάτιος με γραπτή διάταξη άφησε διάδοχό του τον Άγιο Νείλο που είναι και ο πρώτος ενθρονισμένος ηγούμενος του κοινοβίου. Ο Άγιος Νείλος το 1201 έγραψε Τυπική Διάταξη, δηλαδή κανόνες που ρυθμίζουν τον μοναχικό βίο και την ομαλή λειτουργία του κοινοβίου, η οποία σώζεται μέχρι σήμερα, και από την οποία αντλούνται όλες οι πληροφορίες για την ίδρυση της Μονής. Εξελέγη επίσκοπος Ταμασού το 1209 αφήνοντας διάδοχο και νέο ηγούμενο τον Ιωακείμ, ενώ πολύ πιθανόν να έγινε και αρχιεπίσκοπος Κύπρου μεταξύ των ετών 1215-1221. Ως επίσκοπος Ταμασού επεκύρωσε την Διάταξη που έγραψε ως ηγούμενος και ίδρυσε γυναικείο μοναστήρι αφιερωμένο στην Θεοτόκο, το οποίο ονόμασε Βλαχερνίτισσα. Η μνήμη των ιδρυτών της Μονής Μαχαιρά Νεοφύτου, Ιγνατίου, Προκοπίου και Νείλου εορτάζεται στις 13 Δεκεμβρίου.

Καθώς τα χρόνια κυλούν, η Κύπρος καταλαμβάνεται από εξωτερικούς κατακτητές. Την περίοδο του Βυζαντίου διαδέχεται η περίοδος της Λατινοκρατίας (1192-1571) με πρώτους τους Φράγκους και έπειτα τους Ενετούς. Αυτή η περίοδος ήταν για τον λαό και την Εκκλησία της Κύπρου ιδιαίτερα δύσκολη. Οι Φράγκοι κατακτητές, δεν αρκέστηκαν μόνο στο να υποβιβάσουν τους Κυπρίους στην τάξη των δουλοπαροίκων, αλλά προσπάθησαν να τους υποδουλώσουν και πνευματικά. Ίδρυσαν Λατινική Εκκλησία στην Κύπρο και εξαπέλυσαν κατά μέτωπο επίθεση εναντίον της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ιδιαίτερα έπληξαν τα μοναστήρια, των οποίων περιόρισαν τον αριθμό των μοναχών, αλλά και παρενέβαιναν στην εσωτερική τους λειτουργία. Στις προσπάθειες αυτές αντιτάχθηκε σθεναρά ο Κυπριακός κλήρος. Το 1231 η Μονή προσέφερε στην Εκκλησία δύο οσιομάρτυρες, τους αγίους Γεράσιμο και Γεννάδιο οι οποίοι, μαζί με άλλους ένδεκα μοναχούς της Μονής της Παναγίας της Καντάρας θανατώθηκαν από τους Λατίνους κατακτητές, υπερασπιζόμενοι την αγία πίστη της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Μετά από τριετή

φυλάκιση και φρικτές κακουχίες, αφού πρώτα τους έσυραν στην κοίτη του ποταμού Πεδιαίου δεμένους πίσω από άλογα μέχρι που κατεκόπησαν οι σάρκες τους από τις πέτρες, έπειτα έκαψαν ό,τι απέμεινε από τα σώματά τους. Η μνήμη τους τιμάται στις 19 Μαΐου, ημέρα του μαρτυρίου τους.

Κατά την περίοδο αυτή, και συγκεκριμένα το έτος 1357, ο χρονογράφος Λεόντιος Μαχαιράς αναφέρει ότι η τότε βασίλισσα Αλίς αποπειράθηκε να εισέλθει στον ναό της Μονής. Ο Όσιος Νείλος στην Τυπική του Διάταξη ορίζει το μοναστήρι να είναι

άβατο για τις γυναίκες. Αυτός ο θεσμός διατηρήθηκε για 150 τουλάχιστον χρόνια από την ίδρυσή του. Η βασίλισσα λοιπόν, παραβαίνοντας το άβατο, τιμωρήθηκε παραδειγματικά από την Παναγία χάνοντας αμέσως την φωνή της και μένοντας βωβή για τρία χρόνια.

Η περίοδος της Λατινοκρατίας τελειώνει με την κατάληψη της νήσου από τους Τούρκους.

Οι Τούρκοι κατείχαν το νησί για τρεις αιώνες (1571-1878) και αυτή η περίοδος ήταν εξ ίσου δύσκολη με αυτή των Λατίνων κατακτητών, με εξαίρεση το ότι η Εκκλησία της Κύπρου ανέκτησε ξανά την ανεξαρτησία της. Η απάνθρωπη όμως συμπεριφορά και η φοβερή εκμετάλλευση των Τούρκων αξιωματούχων, οδήγησε τον λαό σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Η Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά συνέχισε την προσφορά της και σε αυτή την περίοδο ως πνευματική και εθνική εστία, και διεδραμάτισε σπουδαίο ρόλο, μαζί με τα υπόλοιπα μοναστήρια, στο να ανασχεθεί το κύμα εξισλαμισμού και να διασωθεί η χριστιανική και η ελληνική ταυτότητα των Κυπρίων υποδούλων. Στο μοναστήρι λειτουργούσε σχολείο, στο οποίο καλλιεργούνταν τα γράμματα, οι τέχνες, η εκκλησιαστική μουσική κ.ά. Στην ανάπτυξη της παιδείας συνέβαλε επίσης με την παραχώρηση γης για την ίδρυση της πρώτης Ελληνικής Σχολής, του Παγκυπρίου Γυμνασίου στην Λευκωσία, την ίδρυση εκπαιδευτηρίων σε όλο το νησί και για την ανέγερση λεπροκομείου.

Στα δύσκολα αυτά και θλιβερά χρόνια της Τουρκοκρατίας, η Μονή Μαχαιρά ανέδειξε ένα από τα μεγάλα αναστήματα της Εκκλησίας της Κύπρου στους τελευταίους αιώνες, τον εθνοιερομάρτυρα Αρχιεπίσκοπο Κύπρου άγιο Κυπριανό, γέννημα αλλά συγχρόνως και καύχημα της Μονής. Γεννήθηκε το 1756 στον Στρόβολο και σε νεαρή ηλικία έγινε μοναχός στην Μονή Μαχαιρά, όπου έμαθε και τα πρώτα του γράμματα. Διακόνησε στην Μονή αρκετά χρόνια και βοήθησε στη διεκπεραίωση υποθέσεών της στο εξωτερικό. Το 1810 χειροτονήθηκε αρχιεπίσκοπος. Μεταξύ των πολλών ευεργεσιών του προς την Μονή ήταν και η ανέγερση του μετοχίου Άγιος Ελευθέριος στην Λευκωσία. Η προσφορά του, γενικά, στην Εκκλησία και το Έθνος ήταν πολύ μεγάλη. Η άρνησή του τόσο να εγκαταλείψει την Κύπρο, όσο και να αλλαξοπιστήσει, προκειμένου να σωθεί, και ο μαρτυρικός του θάνατος από τους Τούρκους στις 9 Ιουλίου 1821, υπήρξαν ζωντανό παράδειγμα προς τους Χριστιανούς, και τους ενεδυνάμωσαν ώστε να μην αρνηθούν την πίστη τους, αλλά να υπομείνουν τα δεινά της σκλαβιάς.

Τους Τούρκους κατακτητές διαδέχθηκαν οι Αγγλοι αποικιοκράτες, όταν οι τελευταίοι αγόρασαν από τους πρώτους το νησί, κατά το έτος 1878. Λίγα χρόνια μετά, το 1892, η Ιερά Μονή Μαχαιρά για δεύτερη φορά καταστράφηκε τελείως από πυρκαϊά – η πρώτη έλαβε χώρα το 1530. Η ανέγερση εκ βάθρων τελείωσε το 1900.

Κατ΄ αυτή την περίοδο η Μονή συνδέθηκε με τον απελευθερωτικό αγώνα εξ αιτίας του υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου, ο οποίος συχνά έβρισκε καταφύγιο στους χώρους της. Όμως, κατόπιν προδοσίας εντοπίσθηκε στο κρησφύγετό του, το οποίο βρίσκεται κοντά στο μοναστήρι. Μετά από πολύωρη μάχη, αφού έχασαν οι Αγγλοι κάθε ελπίδα να τον συλλάβουν ζωντανό, από ελικόπτερο περιέλουσαν το κρησφύγετο με βενζίνη και τον έκαψαν ζωντανό στις 3 Μαρτίου 1957.

Μετά την ανεξαρτησία της νήσου μας, η Μονή πέρασε δύσκολες στιγμές, οικονομικές και πνευματικές. Όταν ανέλαβε την ηγουμενία ο αρχιμανδρίτης Παύλος, μετέπειτα μητροπολίτης Κυρηνείας, έθεσε τα θεμέλια για την πνεματική ανύψωση της Μονής στην μικράς διαρκείας περίοδο στην οποία ηγουμένευσε. Η διαδοχή στην ηγουμενία του αγιορείτη ιερομονάχου Αθανασίου (1993) σημάδεψε την σύγχρονη ιστορία της Μονής και απετέλεσε σημαντικό σταθμό. Ο νέος ηγούμενος ανεκαίνισε εξ ολοκλήρου την Μονή, κτιριακά και πνευματικά, μετατρέποντάς την σε κοινόβιο κατά τα παραδοσιακά μοναστηριακά πρότυπα των

αρχαίων κοινοβίων, τα οποία διασώθηκαν διά μέσου των αιώνων στο Άγιον Όρος. Ανεγέρθηκαν καινούργιοι ναοί και παρεκκλήσια, δημιουργήθηκαν νέοι χώροι για φιλοξενία, για διακονήματα, το σκευοφυλάκιο κ.ά. Μετά την εκλογή του π. Αθανασίου σε Μητροπολίτη Λεμεσού το 1999, τον διαδέχθηκε ως ηγούμενος ο αρχιμανδρίτης Αρσένιος, ο οποίος συνέχισε το έργο του προκατόχου του. Βρήκε όμως απρόσμενο θάνατο μαζί με τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Πέτρο, επίσης πνευματικό τέκνο της Μονής, όταν το ελικόπτερο στο οποίο επέβαιναν συντρίβηκε στην θάλασσα στις 11 Σεπτεμβρίου 2004. Σήμερα η αδελφότητα αριθμεί 26 μοναχούς με ηγούμενο τον Θεοφιλέστατο Επίσκοπο Λήδρας κ. Επιφάνιο.

Παρά τις κατά καιρούς δοκιμασίες, η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά συνεχίζει την ουρανόδρομη πορεία της μέσα στους αιώνες. Με την χάρη, την πρόνοια και την προστασία της Κυρίας Θεοτόκου συμπληρώνει οκτώ αιώνες ζωής και προσφοράς στο μαρτυρικό νησί της Κύπρου. Σκοπός της Μονής, όπως και κάθε ορθόδοξης Μονής, είναι η ανάδειξη αγίων διά της εν Χριστώ ζωής. Όμως δεν έπαυσε και δεν παύει να διακονεί τον λαό του Θεού με τις πενιχρές της δυνάμεις σ’ όλες τις ιστορικές του περιπέτειες και ποικίλες του ανάγκες.